

До спеціалізованої вченої ради
ДФ 20.051.027
Державного вищого навчального
закладу «Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника»

ВІДГУК

офіційного опонента – Харитонові Олени Іванівни, доктора юридичних наук, професора, завідувача кафедри права інтелектуальної власності та патентної юстиції Національного університету «Одеська юридична академія», Заслуженого діяча науки і техніки України, члена-кореспондента НАПрН України на дисертацію Башурин Наталії Ярославівни на тему «Науково-технічна інформація як об'єкт цивільних правовідносин», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії (спеціальність 081 «Право»; галузь знань 08 «Право»)

Глибоке вивчення і всебічний аналіз поданої на рецензування дисертації, а також наукових праць здобувачки, опублікованих за її темою, дають підстави стверджувати, що авторкою здійснено ґрунтовний науково-правовий аналіз теми дослідження, актуальної в теоретичному і практично-прикладному аспекті, а сформульовані рекомендації, пропозиції та висновки становлять наукову новизну і можуть бути предметом обговорення.

Ступінь актуальності обраної теми. В сучасних умовах проблематика інформаційних правовідносин в контексті приватно-правового розуміння є насправду актуальною і багатоаспектною. Це зумовлено тим, що з розвитком інформаційних технологій і комерціалізацією інформаційних продуктів різні види інформації набувають неабиякої цінності, що породжує потребу в особливому спеціальному правовому регулюванні відповідних відносин і належному механізмі захисту порушених інформаційних прав.

Науково-технічна інформація безумовно є тим складним об'єктом цивільних прав, котрий, характеризуючись творчою та інтелектуальною складовою, обумовлює необхідність аналізувати його комплексно, не обмежуючись лише нормами інформаційного законодавства.

У різних своїх проявах науково-технічна інформація може набувати ознак особистого немайнового блага, об'єкту права інтелектуальної власності, об'єкта виключних майнових та договірних правовідносин. І однозначно всі ці нюанси повинні бути враховані сьогодні в умовах рекодифікації цивільного законодавства. Це зумовлено ризиком неправильного застосування чинних нормативно-правових актів чи неможливістю за їх допомогою якісно охороняти чи захищати різного роду цивільні права на науково-технічну інформацію у зв'язку з швидкою динамікою розвитку фактичних правовідносин, котрі випереджують нормотворчий процес у зазначеній сфері.

Слід також зазначити, що дотепер недостатня увага приділялась як самій категорії «науково-технічна інформація», так і проблемам, пов'язаним з її буттям в якості об'єкта цивільних правовідносин. Тому звернення дисертантки до зазначених питань можна визнати доцільним, актуальним і своєчасним, як з теоретичної, так і з практичної точок зору.

Усе це свідчить не лише про актуальність, але і про своєчасність, передбачувану затребуваність і прикладне значення дослідження усього спектру питань, пов'язаних з науково-технічною інформацією як об'єкту цивільних правовідносин.

Зв'язок з науковими програмами, планами, темами. Наукову та практичну цінність дисертації засвідчує її виконання в межах науково-дослідної роботи на тему «Правові проблеми здійснення майнових та особистих немайнових прав в умовах ринкової економіки» (номер державної реєстрації 0110U001557) кафедри цивільного права Навчально-наукового юридичного інституту ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника». Тема дисертаційного дослідження затверджена Вченою радою Державного вищого навчального закладу «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» від 27.12.2016 року (протокол №12) й уточнена Вченою радою Державного вищого навчального

закладу «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» від 27.06.2017 року (протокол №7).

Рецензована дисертаційна робота є самостійною завершеною науковою працею, у якій авторці вдалося розробити та сформулювати низку нових наукових положень та висновків, що відповідають критеріям наукової новизни. Сформульовані дисертанткою наукові положення, висновки і рекомендації вказують на досягнення поставлених мети та завдань наукового дослідження.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформованих у дисертації. Представлена дисертаційна робота є першим в Україні комплексним дослідженням науково-технічної інформації як об'єкта цивільних правовідносин. Це сприяло можливості дисертантки правильно сформулювати мету, завдання та обґрунтувати висновки, яким притаманні необхідні ознаки новизни.

Отже, перед дисертанткою у дослідженні було поставлено завдання, котрі виявляються у розкритті історичного аспекту становлення і розвитку правового регулювання науково-технічної інформації; характеристики сучасного стану національного та європейського правового регулювання науково-технічної інформації; з'ясуванні поняття та ознак науково-технічної інформації; здійсненні класифікації видів науково-технічної інформації за цивільно-правовими критеріями; виявленні особливостей виключних прав щодо науково-технічної інформації і порядку їх реалізації; з'ясуванні правової природи договорів, предметом яких може бути науково-технічна інформація; визначенні особливостей способів захисту науково-технічної інформації; аналізі форм захисту науково-технічної інформації; наданні пропозицій щодо вдосконалення чинного цивільного законодавства України, що регулює правовідносини, які виникають з приводу науково-технічної інформації.

Вивчення змісту дисертаційної роботи Н. Я. Башурин дає підстави зробити висновок, що їй вдалося досягти поставленої мети і завдань.

Структура дисертації обумовлена метою і предметом дослідження і складається зі вступу, трьох розділів, котрі містять вісім підрозділів, висновків, додатку та списку використаних джерел.

Перший розділ присвячений теоретико-методологічним засадам дослідження науково-технічної інформації. Другий – розкриває дослідження особливостей використання науково-технічної інформації у цивільних правовідносинах. Третій розділ висвітлює теоретико-правові аспекти застосування способів та форм захисту науково-технічної інформації. Аналіз структури і змісту роботи дає підстави зробити висновок, що дисертаційне дослідження є логічним та послідовним, в достатній мірі висвітлює значне коло актуальних проблем. Робота містить належну кількість наукових положень, котрі мають науково-теоретичне значення і практичну спрямованість. В дисертації влучно та доречно використано значне коло загальних та спеціально-наукових методів дослідження. Запропоновані дисертанткою теоретичні положення були належним чином критично оцінені.

Новизна одержаних наукових результатів виявляється у розробці низки наукових положень, запропонованих уперше, тих, що авторка удосконалила, та таких, що набули подальшого розвитку. Аналізуючи за допомогою згаданих вище методів зазначену джерельну базу та відповідні теоретичні положення, сформульовані у літературі, авторкою зроблено низку висновків, що мають усі необхідні ознаки наукової новизни.

Зокрема, поміж них можна назвати положення про те, що науково-технічна інформація може містити ознаки об'єкта права інтелектуальної власності основного чи допоміжного характеру, що впливає на підбір законодавчих норм, які слід застосовувати у відносинах щодо науково-технічної інформації (інформаційне законодавство, законодавство у сфері інтелектуальної власності або ж комплексно) (с. 22 дисертаційного дослідження).

Заслуговує на підтримку також запропонований дисертанткою авторський підхід стосовно групування договорів щодо науково-технічної інформації за критерієм значення у них науково-технічної інформації на такі: 1) договори щодо науково-технічної інформації, у яких вона відіграє основне значення (договори на проведення інформаційних та патентних пошуків); 2) договори щодо науково-технічної інформації, в яких вона носить допоміжний характер.

Здобувачкою удосконалено систематизацію договорів щодо науково-технічної інформації, в яких вона носить допоміжний характер, а саме: 1) ліцензійний договір та договір про передання прав, якщо науково-технічної інформації містить ознаки об'єкта права інтелектуальної власності; 2) договори щодо використання і розпорядження об'єктом ноу-хау (в тому числі договір комерційної концесії та договір трансферу технологій), якщо науково-технічної інформації містить ознаки ноу-хау чи комерційної таємниці; 3) договори на виконання науково-дослідних і конструкторських робіт якщо науково-технічна інформація отримується у процесі науково-дослідної, дослідно-конструкторської, проектно-технологічної діяльності.

Повнота викладу результатів дисертаційного дослідження та наукових положень в опублікованих працях. Основні положення дисертації відображено у 12 наукових публікаціях, з яких: 4 наукові статті у виданнях, що входять до переліку наукових фахових видань України з юридичних наук, 1 наукова стаття опублікована в науковому періодичному фаховому виданні іншої держави, яка входять до Організації економічного співробітництва та розвитку і Європейського Союзу, з наукового напрямку, за яким підготовлено дисертацію та тези 7 доповідей на науково-практичних конференціях.

Аналіз опублікованих здобувачкою наукових праць дозволяє зробити міркування про належну повноту викладу наукових положень, висновків і рекомендацій, сформованих у дисертації, а також відсутність порушення

академічної доброчесності.

Практична і теоретична значимість результатів дисертаційного дослідження. У роботі сформульовано важливі для цивілістики теоретичні висновки та практичні рекомендації. Вони можуть бути використані у науково-дослідній сфері – для подальших досліджень науково-технічної інформації як об'єкта цивільних правовідносин; у правотворчій діяльності – для удосконалення національного законодавства про науково-технічну інформацію; у навчальному процесі – при розробці навчальних посібників, методичних матеріалів із навчальних дисциплін «Цивільне право України», а також спецкурсів цивільно-правового циклу.

До положень, які мають практичне значення для удосконалення законодавства України, варто віднести наведені у пунктах наукової новизни (с. 23 дисертаційного дослідження) пропозиції: підхід щодо доцільності розмежування таких категорій справ як справи про захист гідності, честі та ділової репутації, які вирішуються шляхом спростування недостовірної інформації від справ, що пов'язані з інформаційними правами, для яких не характерний вищезазначений спосіб захисту; положення щодо недоцільності ототожнення категорій «досудове» та «альтернативне» врегулювання спорів, адже перше поняття є спеціальною визначеною у законі процедурою, яка є передумовою звернення до суду з вимогою про вирішення спору по суті, а друге – примирною процедурою, яка дозволяє сторонам вирішити спір шляхом посередництва третьої сторони без звернення до суду.

Дисертаційне дослідження Башурин Н.Я. свідчить про ґрунтовне опрацювання дисертанткою вітчизняної та зарубіжної літератури з означеної проблематики, чинного законодавства України, а також практики його застосування. Джерельна база дисертації включає 202 найменування, що є достатнім для досягнення поставлених завдань дослідження.

Таким чином, дисертантка враховує великий спектр вітчизняних та

іноземних дисертаційних робіт докторського і кандидатського рівня, об'єднуючи однією ідеєю підбір літературних джерел, вміло використовуючи їх для підготовки та аргументації власного дослідження.

Базу дослідницької методології сформували методи сучасної теорії пізнання суспільно-правових явищ, що ґрунтуються на філософії діалектичного розвитку, з використанням таких засад наукового мислення, як аналіз і синтез, порівняння, спостереження. Оригінальна методологія дослідження підтверджує достовірність наукових положень та висновків, сформульованих в дисертації. Комплексне використання різноманітних методів наукового дослідження (формально-юридичний метод, метод системно-структурного аналізу, порівняльний метод тощо) дозволило авторці виконати головні завдання, що поставали перед нею.

Оцінка оформлення дисертації. Стиль, форма, зміст рукопису свідчать про професійність дисертантки, схильність до наукового аналізу, вміння використовувати літературні, нормативні джерела, судову практику, формувати на їх основі власні теоретичні і практичні висновки та рекомендації.

У цілому дисертації властива повнота, системність подання та логічність викладення матеріалу. Авторський стиль відповідає вимогам науковості, мова дисертації коректна та зрозуміла. Дисертацію оформлено відповідно до встановлених вимог.

Відсутність порушень академічної доброчесності. Дисертаційне дослідження містить посилання на згадані авторкою у тексті джерела інформації при використанні ідей, розробок, тверджень, дотримано положення законодавства про авторські права, надано повну та достовірну інформацію про результати наукової діяльності, а також використані методи дослідження. Вказане дозволяє зробити висновок про дотримання дисертанткою вимог академічної доброчесності.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації. Загалом

позитивно оцінюючи дисертацію Н.Я. Башурин, слід зазначити, що певні її положення є спірними, слугують приводом для дискусії та потребують додаткової аргументації авторкою під час публічного захисту:

1. Зокрема, певні зауваження викликає використання у назві 1 та 3 розділів конструкції «теоретико-методологічні засади дослідження» та «теоретико-правові аспекти застосування» відповідно. В такому разі логічно було б присвятити хоча б підрозділ саме теоретично-методологічним засадам дослідження. Це саме стосується і третього розділу. Назва «теоретико-методологічні» припускає дослідження в межах саме теорії права, оперування суто теоретичними конструкціями.

2. Безумовно позитивно оцінюючи спробу авторки дати періодизацію розвитку законодавства про науково-технічну інформацію в Україні за аналогією поділу на історичні періоди процесу становлення інформаційного суспільства, що запропонований науковцями, слід зауважити не зовсім коректне перенесення цієї періодизації на процес розвитку цивільного законодавства, стверджуючи на с. 28-29 дисертаційного дослідження про «закладення основ для розвитку цивільного та інформаційного законодавства (1529-1806 рр.)». Тобто, на думку авторки, у фундаментальному періоді «формування цивільного права та законодавства в цілому науковці пов'язують з прийняттям Статутів Великого Князівства Литовського». Створюється враження, що до Статутів Великого Князівства Литовського акти цивільного законодавства були відсутні. Враховуючи те, що українські вчені-правознавці у своїх дослідженнях історії становлення цивільного законодавства звертаються також до історичних традицій та правових пам'яток Київської Русі, особливо Руської Правди, позиція дисертантки потребує додаткового пояснення.

3. Є певні розбіжності у розумінні авторкою значення самостійності науково-технічної інформації в якості об'єкту цивільних правовідносин. Так,

зокрема, на с. 22 дисертаційного дослідження дисертантка стверджує, що «науково-технічна інформація входить до структури науково-технічного ресурсу, зберігаючи при цьому самостійне значення як об'єкт цивільного права». Натомість, на с. 61 авторка зазначає, що «науково-технічна інформація, володіючи лише ознаками, що характерні для неї як для об'єкта інформаційних прав, не дає підстав розглядати її в якості оборотоздатного об'єкта. Такою вона може бути виключно за наявності певних умов та специфічних особливостей. У доктрині цивільного права йде мова про те, що інформація може ставати оборотоздатною лише тоді, коли знаходиться у складі інформаційного продукту (ресурсу)». Таким чином, виникає питання про те, чи є науково-технічна інформація самостійним об'єктом чи може виступати у такій якості лише за умови перебування її у складі інформаційного продукту (ресурсу) у розумінні авторки?

4. Пов'язаним з попереднім тому є наступне зауваження, яке стосується необхідності і доцільності визначення місця інформації в системі об'єктів цивільних прав, виокремлення її особливостей саме у такій якості. До того ж, як здається, досить цікавим був би аналіз інформації як безтілесної речі. Концепція безтілесних речей могла би бути покладена в основу формування правового режиму окремих об'єктів цивільних правовідносин, в даному випадку — науково-технічної інформації.

5. Не зовсім зрозумілим є запропонований авторкою на с. 86 дисертаційного дослідження поділ науково-технічної інформації за критерієм способу передачі прав на неї на два види:

- науково-технічна інформація, що передається в рамках речових правовідносин (безоплатна передача інформації, купівля-продаж, передача виключних майнових прав на науково-технічну інформацію тощо);

- науково-технічна інформація, що передається або створюється в рамках зобов'язальних правовідносин (цивільно-правових договорів зокрема).

В такому разі виникає питання про те, що дисертантка розуміє під речовими і зобов'язальними способами передачі науково-технічної інформації, оскільки в першому і другому випадках у наведених прикладах йдеться фактично про договори про передачу науково-технічної інформації.

Наведені зауваження носять переважно дискусійний характер, спрямовані на подальші дослідження, жодним чином не знижують загального позитивного враження від роботи, не впливають на високу оцінку її якості.

Загальний висновок. За актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною значущістю здобутих результатів, а також за змістом, кількістю, обсягом публікацій і повнотою опублікованих дисертанткою матеріалів дисертаційна робота Башурин Наталії Ярославівни на тему «Науково-технічна інформація як об'єкт цивільних правовідносин», відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України №261 від 23.03.2016 р. (зі змінами та доповненнями згідно з Постановою №283 від 03.04.2019 р.), пп. 9–18 Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України №167 від 06.03.2019 р.

З аналізу змісту тексту дисертації офіційним опонентом вбачається дотримання здобувачем вимог академічної доброчесності. У роботі наявні посилання на використані джерела, дотримано вимог законодавства України про авторське право, надано достовірну інформацію про результати наукової діяльності, а також використані методи досліджень та джерела інформації. У рецензованій роботі не виявлено ознак академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації, фальсифікації.

На підставі викладеного, вважаю, що представлена до захисту дисертація є завершеною науковою працею, що містить нові науково-обґрунтовані

результати, які у сукупності розв'язують конкретне наукове завдання, що має істотне значення для науки цивільного права, а її авторка, Башурин Наталія Ярославівна, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» зі спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент:

**доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри права інтелектуальної
власності та патентної юстиції
Національного університету «Одеська
юридична академія», Заслужений
діяч науки і техніки України,
член-кореспондент НАПрНУ**

О.І. Харитонова

Засвідчую:

**доктор юридичних наук, професор,
перший проректор
Національного університету
«Одеська юридична академія»**

М.Р. Аракелян

